

Інтелектуальні – знання та розуміння механізму власних розумових дій під час аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування й класифікації тощо.

Практичні – інтерес до історії науки та її проблем, ступінь сформованості умінь і навичок здійснювати історичні дослідження на базі музейних та інших дослідницьких закладів, ступінь сформованості умінь працювати з додатковою літературою, матеріалами сайтів мережі Інтернет, брати участь у науково-практичних конференціях, спілкуватися з вченими, педагогами, іншими учнями в ході реалізації дослідницьких завдань тощо.

Самоорганізації та самоконтролю – ступінь сформованості умінь самостійного оволодіння знаннями та засобами діяльності, що характеризуються не тільки прагненням до глибокого вивчення сутності явищ та їхніх взаємозв'язків, але й до винайдення для цього нових способів, умінь самоорганізації пошуково-дослідницької діяльності за всіма видами робіт без сторонньої допомоги.

Подальших наукових пошуків потребують питання можливості професійної підготовки музейних співробітників щодо ефективної розбудови дослідницького напрямку вивчення історії учнями в музеях історичного профілю та створення методично-інформаційного забезпечення щодо використання музейних експозицій у ході вивчення історичних дисциплін учнями різних ступенів загальноосвітньої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закатнов Д.О. Профорієнтаційна робота зі школярами в умовах профільного навчання / Д.О. Закатнов // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць. – К. – Житомир: В-во ЖДУ, 2004. – Кн. II. – С. 67–72.
2. Исаев И.Ф. Учебно-исследовательская культура как фактор творческого саморазвития старшеклассника в профильном обучении: [монография] / И.Ф. Исаев, Г.В. Макотрова. – Белгород: Изд-во БелГУ, 2007. – 236 с.
3. Кизенко В.І. Варіативний компонент змісту освіти в старшій школі: посібник для вчителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, працівників органів освіти, аспірантів і студентів / В.І. Кизенко. – К.: Пед. думка, 2007. – 133 с.
4. Колінець Г.Г. Формування дослідницьких здібностей у старшокласників / Г.Г. Колінець // Обдарована дитина. – 1999. – № 5. – С. 29–39.
5. Косолапов В.В. Методология и логика исторического исследования / В.В. Косолапов. – К.: Вища школа, 1977. – 384 с.
6. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії / О.П. Мокрогуз. – Х.: Основа Тріада+, 2007. – 192 с.

УДК 371.13:93/94: 069.12

Снагощенко В.В.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

МУЗЕЙНО-ОСВІТНІЙ РЕСУРС У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

У статті розкрито специфіка змістового аспекту професійної підготовки майбутнього

вчителя історії. Аналізується ідея залучення якісно нових ресурсів у процес його фахової підготовки. Одним з таких ресурсів є використання музейних засобів як скарбниці моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій минулого. У статті йдеться про використання музейно-освітнього ресурсу у професійній підготовці майбутнього вчителя історії.

Ключові слова: музейно-освітній ресурс, професійна підготовка майбутнього вчителя історії, музейна педагогіка.

Снагощенко В.В. Музейно-образовательный ресурс в профессиональной подготовке будущего учителя истории. В статье раскрыта специфика содержательного аспекта профессиональной подготовки будущего учителя истории. Анализируется идея привлечения качественно новых ресурсов в процесс его специальной подготовки. Одним из таких ресурсов является использование музейных средств как сокровищницы моральных и духовных ценностей, традиций прошлого. В статье рассказывается об использовании музейно-образовательного ресурса в профессиональной подготовке будущего учителя истории.

Ключевые слова: музейно-образовательный ресурс, профессиональная подготовка будущего учителя истории, музейная педагогика.

Snahoschenko V. Museum and educational resources in the professional training of History teachers-to-be. The specificity of professional History teacher-to-be training contextual aspect requires the involvement of qualitatively new resources in the process of his professional training. One of such resources is the use of museum means as a treasure of people's moral and spiritual achievements, enduring traditions of the past. The use of museum and educational resources in the professional training of History teachers-to-be is considered in the article.

Key words: museum and educational resources, History teacher-to-be training, museum education.

В умовах інтеграції вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір особливої актуальності набуває якісне викладання навчальних дисциплін гуманітарного циклу. Особливий акцент робиться на підготовці спеціалістів з історичних дисциплін, що сприяє якісному засвоєнню знань, розвитку критичного мислення, національної свідомості та патріотизму. Специфіка змістового аспекту професійної діяльності вчителя історії потребує залучення якісно нових ресурсів у процес його фахової підготовки. Одним з таких ресурсів є використання музейних засобів як скарбниці моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій предків.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутнього вчителя закладено у працях В. Андрущенка, М. Боритка, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Краєвського, В. Кременя, Г. Драйдена, Н. Ничкало, В. Огнев'юка, В. Орлова,

М. Ярмаченка. Ефективні педагогічні технології аналізуються у працях українських і російських вчених А. Алексюка, В. Безпалька, О. Мещанінова, Б. Мисикова, С. Сисосової, Н. Яковлевої. Окремі аспекти підготовки майбутнього вчителя історії розглядаються в працях К. Баханова, А. Булди, О. Караманова, О. Пометун, В. Мисана, О. Салати та ін. Вплив музейної педагогіки на професійну підготовку студентів досліджували вчені-музеологи Г. Вішина, М. Гнедовський, О. Караманов, М. Нагорський, А. Новоселова, Л. Ордуханян, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, С. Пшенична, С. Троянська. Питання професійної орієнтації в музейно-освітньому середовищі вивчали М. Заїрова, Ю. Зиткіна, додаткової освіти через музейну педагогіку – Г. Вішина, Т. Зіміна.

Загалом сучасні дослідження педагогічно-музеєзнавчої літератури свідчать про те, що музей позитивно впливають на якість освіти (Т. Белофастова, Л. Данилова, В. Дукельський, І. Калиниченко, О. Карпенко, Ю. Ключко, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, І. Самсакова та ін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування використання музейно-освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутнього вчителя історії.

На європейській вектор навчання майбутніх учителів історії зорієнтовані “Рекомендації про викладання історії в XXI столітті”, ухвалені Комітетом міністрів Ради Європи [1]. Зокрема, у документі зазначається необхідність розробки програм не тільки щодо ознайомлення з культурною спадщиною, але й безпосередньо щодо її вивчення. Зазначається, що “зміст програм має бути зорієнтований насамперед на зацікавленості в розвитку досліджень історичного минулого, а також на критичне вивчення зловживань історією, фальсифікації, замовчування або “привласнення” фактів з ідеологічною метою; вивчення суперечливих проблем і поглядів” [1, с. 6]. Для ознайомлення з історичними фактами, їх критичного й аналітичного вивчення мають використовуватися найрізноманітніші джерела, у тому числі музеї різних типів, історичні місця, які стали символами і сприяють реалістичному сприйняттю недавніх подій; усні свідчення про недавні історичні події, завдяки яким можна “оживлювати” історію. Студентів варто заохочувати до індивідуальних і групових досліджень культурно-історичної спадщини.

Саме тому підготовка майбутніх вчителів історії має сприяти заохоченню до використання комплексних методів вивчення історії, які потребують розмірковувань і базуються на пошуку матеріалів; інформуванню про методи використання інформаційних і комунікаційних технологій; ознайомленню із використанням педагогічних прийомів, які, враховуючи фактичну інформацію, спрямовані на те, щоб учні могли використовувати та аналізувати історичні факти, їхній вплив на сьогодення в різних контекстах (соціальному, історичному, економічному). У контексті широкого використання молоддю інформаційних, комунікаційних технологій (як під час занять, так і в

позанавчальний час) важливо розвивати педагогіку та методику, адже ці технології є необхідним ресурсом у процесі навчання історії: вони розширюють наочний спосіб доступу до інформації та історичних джерел, полегшують можливість діалогу тощо [1, с. 7]. Отже, сучасні заняття з історії мають розвивати навички критичного мислення, водночас сприяючи якісному засвоєнню знань на засадах об'єктивності та науковості. Таке поєднання ми вважаємо оптимальним за умови використання музейної педагогіки, спрямованої на діалог з вихованцями в процесі музейної комунікації [2; 3]. Завдання сучасної історичної освіти полягає в тому, щоб виступати ресурсом для особистості, суспільства і держави, причому, на відміну від попередніх епох, не підсилюючи щось одне за рахунок іншого, а гармонізуючи кожну із цих сфер, сприяючи їх взаємній підтримці. Ресурс – це запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби; засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності [4, с. 1027]. Під поняттям “музейно-освітній ресурс” ми розуміємо внутрішню здатність музею як педагогічного елемента здійснювати якісне збагачення навчального процесу, підвищення його культурно-просвітницького потенціалу, або сприяти цьому. Доцільним є застосування теоретико-методологічних, дидактичних, аксіолого-культурологічних та інших підходів, що розширює педагогічне поле музейного потенціалу і, на нашу думку, сприяє зростанню і накопиченню студентами освітнього ресурсу. Відомо, що музей – це унікальний, насичений високою силою інформаційної й емоційної взаємодії простір, побудований на принципах діалогу розділених у часі і просторі культур. Завдяки своїм сутнісним рисам він має виняткові можливості впливу на особистість, формування її світогляду та духовності.

Існує безліч моделей підготовки майбутнього вчителя історії до професійної діяльності, які реалізуються не лише за допомогою музею. У конкретному взятому випадку, як правило, розробляється план – цільова програма, або проект, забезпечений ресурсами. Університетська освіта в процесі розвитку і виконання своїх соціальних функцій певним чином використовує освітні ресурси. Однією з основних функцій музею є функція використання наявних ресурсів, перш за все – їх збереження, оскільки вони не належать до періодично чи швидко відтворюваних. Аналіз існуючих понять і уявлень про всі відомі музейні ресурси дозволяє систематизувати їх, звівши до трьох видів: історичні, освітні, соціокультурні. Така необхідність зумовлена тим, що саме ресурси освіти створені для повноцінного функціонування навчального закладу, є кінцевою метою організації якісної підготовки фахівців певного профілю на рівні соціального замовлення і, відповідно, підлягають дослідженню. Ресурсне розуміння освіти породжує уявлення про освіту як феномен, сутність якого полягає у відтворенні в кожному новому поколінні великого пласта культури зі всіма засобами інтерпретації, трансляції та експансії. Це ресурсне уявлення про

освіту доповнюється обов'язковими вимогами особистісної орієнтації результатів освіти (рефлексія і самопроєктування). Таким чином, освіта також є ресурсом виникнення і розвитку "культурної" індивідуальності.

Ресурс музею – це його здатність (або його можливості) відтворювати, поглиблювати в експозиції зміст навчальних програм, нарощувати потужність професійно-педагогічного потенціалу, бути доступним і придатним для реалізації в умовах навчального процесу, зрозумілим для більшості споживачів музейної інформації. До важливих компонентів музейно-освітнього ресурсу, що сприяють професійній підготовці майбутнього вчителя історії, ми відносимо: музейно-педагогічну інформацію, яка містить відомості про конкретні музейно-педагогічні й освітні програми та їх специфіку; навчально-методичне забезпечення програм; форми й методи педагогічної діяльності в музейному середовищі; результати педагогічного процесу й підсумки дослідно-експериментальної роботи; експертні оцінки фахівців тощо. Професійно-педагогічні ресурси доцільно репрезентувати за двома підвидами: первинні й вторинні ресурси. Первинні ресурси – історичні – відновлювані перебігом часу, розвитком культурно-духовної діяльності цивілізацій, держав і видатних особистостей. Вторинні ресурси одержані в результаті переробки первинних, тобто в результаті певних перепрофілювань і модифікацій музейних зібрань, які використовуються для вирішення різноманітних соціальних питань, збереження культурних цінностей минулого для розвитку наступних поколінь.

У процесі розвитку і постійних розробок засобів музейної педагогіки, створення і впровадження сучасних освітніх технологій найбільш розвинені держави усвідомили силу і значущість музейних форм навчання і насамперед проведення занять через певну професійну трансформацію музейно-освітніх ресурсів. Необхідно зазначити, що ресурси відрізняються один від одного своєю ефективністю та функціональною дією. Використання того або іншого виду ресурсів залежить від низки чинників, але насамперед – від рівня розвитку музейних фондів і рівня впровадження в навчальний процес музейних форм навчання тощо.

У музейній педагогіці, яка інтенсивно розвивається (особливо в країнах Європи), накопичено значний досвід щодо реалізації музейно-освітнього ресурсу [5; 6; 8]. Невипадково метод особливих "музейних" уроків визнаний експертами Ради Європи як один з основних методів викладання історичних дисциплін у середній школі, а екскурсії в музей розцінюються як діалогічна форма історико-культурної освіти. Одним з основних завдань музейної педагогіки є створення сприятливих умов для спілкування студентів з музейним предметом. Визначаючи музейний предмет, більшість авторів роблять акцент на його достовірності, називають його "автентичним джерелом знань і емоцій" [7, с. 15], наголошуючи, що це "рухомий об'єкт реальної дійсності" [7, с. 74-75].

Для розуміння сутнісних характеристик поняття "музейний предмет" необхідно звернутися до визначення його властивостей і цінності. Аналіз наукової літератури дозволив виокремити три основні властивості музейного предмета: інформативність – здатність музейного предмета бути джерелом інформації; експресивність – здатність викликати емоції; атрактивність – здатність привертати увагу. Проте більшість дослідників виділяють й інші властивості, серед яких домінують такі: репрезентативність – здатність музейного предмета служити джерелом інформації, характеризувати певну епоху або явище; асоціативність – здатність викликати емоції, асоціації.

Ступінь вияву вказаних властивостей визначає важливу категорію, що характеризує музейний предмет – цінність [7, с. 79]. Окрім того, музейний предмет репрезентує наукову, історичну, меморіальну, художню або естетичну цінність. Наукова цінність музейного предмета визначається його здатністю служити джерелом інформації і пов'язана з властивістю інформативності. Історична цінність визначається зв'язками предмета з історичними подіями і процесами. Меморіальна цінність пов'язана з видатною людиною або значною історичною подією. Меморіальні предмети найбільше володіють властивістю експресивності. Естетична та художня цінність предмета визначається його здатністю викликати естетичні переживання і пов'язана з властивостями атрактивності та експресивності. Отже, на основі викладеного вище наше розуміння музейного предмета визначається у такий спосіб: це історико-культурний або природний об'єкт, що включений у музейні зібрання, є першоджерелом знань та емоційної дії і має музейну цінність. Надзвичайно важливою є така властивість предмета, як статичність. Завдяки цій якості музей здатний вчити рефлексивно сприймати та логічно осмислювати реальну дійсність історії, культури, ролі і сенсу людської життєдіяльності, що є основою музейно-педагогічної діяльності [8, с. 42]. Як стверджують психологи, музейний світогляд викликає найвищі душевні почуття людини. Сучасна молода людина мало споглядає природну й художньо-мистецьку красу, сконцентровану в музеях. Студентів необхідно вчити спогляданню музейних експонатів – учити дивитися, бачити, розглядати. Останнім часом музейний предмет розглядається як носій людської енергетики. Нова функція предмета, що потрапив до музею, така сама, що й терапевтична. Музейний предмет концентрує в собі особливу енергетику, "світлу" енергію, якою її наділив майстер або людина, яка користувалася нею.

Музейна педагогіка в багатьох зарубіжних країнах розглядається як система "паралельної (позааудиторної) освіти", що дозволяє підійти до її аналізу як до педагогічної системи з певним контингентом, соціальним замовленням, особливостями змістовного компонента, специфічною структурою дидактичного процесу, що використовує традиційні й нетрадиційні форми навчання і, нарешті, унікальні можливості навчання (як за допомогою

музейного педагога, так і завдяки експозиції музею. Сучасне усвідомлення ролі музею в соціокультурному просторі пов'язане з "розширенням і поглибленням" його професійно-педагогічної функції. Змістова завершеність різних музейних колекцій, як основних ресурсів, має збігатися і відповідати програмній тематиці будь-якої дисципліни. І це є головним принципом відбору змісту і форми ресурсу для того, щоб його потенційна здатність перейшла на нову стадію реалізації. Але можна по-різному трактувати спосіб реалізації ресурсів доступними засобами в доступній формі для кожного заняття. Виступати ресурсом – це означає бути зваженим, вимірним у різних системах координат, бути співвіднесеним з різними межами актуального й потенційного перетворення структури професійної підготовки. Склалася ситуація, коли ступінь затребуваності суспільством потенціалу професійно-педагогічного характеру, зосередженого в музеї, повністю збігається зі споконвічно властивими йому функціями бути хранителем і транслятором ціннісно-інформаційного ресурсу, що концентрується в музейних предметах, автентичних речах – справжніх свідченнях розвитку суспільства [9, с. 18].

Сучасна музейна педагогіка розвивається в руслі проблем музейної комунікації. Головний акцент у цій теорії зроблено на візуальному і просторовому характері музейної комунікації, яка є процесом спілкування відвідувача з музейними експонатами, що є "реальними речами". В основі такого спілкування, з одного боку, – здатність відвідувача розуміти "мову речей", з іншого, – здатність музейних спеціалістів демонструвати особливі невербальні "просторові висловлювання".

Учені виділяють п'ять моделей формування музейної комунікації: *пізнавальна* (К. Хадсон), за якою відвідувач спілкується з працівником музею; *естетична* (Д. Осборн): відвідувач спілкується з експонатом, який набуває самоцінного значення, мета якої полягає в естетичному сприйнятті музейного предмета; *знакова* (Ю. Ромедер): спілкується через експонат, який є певним знаком соціально-історичного змісту, відновлюючи при цьому зв'язок поколінь; *діалогова* (Р. Стронг, Е. Александер): відвідувачі музею спілкуються між собою, а музей виконує функцію центру культурного і суспільного життя; *міждисциплінарна*, за якої музей – місце співробітництва спеціалістів різного профілю – музеєзнавців, психологів, педагогів, що шукають вирішення комплексних проблем гуманітарного характеру.

Подані структурні моделі мали надзвичайно важливий вплив на освітню діяльність музеїв. Ефективна музейна комунікація передбачає організацію діалогічної взаємодії (принцип діалогічності) [9, с. 6-8]. Відомо, що будь-яка комунікація передбачає наявність таких компонентів: комунікатор – особа, що передає інформацію; інформація (музейний предмет); аудиторія (студенти), що сприймає інформацію. Ефективність комунікації залежить від того, наскільки комунікатор (викладач) знає і розуміє інтереси й потреби аудиторії

(студентів). Ця тріада складає єдину систему, що реалізується в музейному середовищі, має специфічну освітню цінність і є частиною соціокультурного середовища. Відомий російський педагог, музеолог Б. Столяров підкреслював, що музейне середовище є таким самим активним засобом навчання, як і шкільне (аудиторне) й гармонізуюче впливає на особистість, що формується [8, с. 107].

До проблем соціокультурного, професійного становлення особистості засобами музейної педагогіки зверталися у своїх дослідженнях чимало авторів, зокрема Є. Андерсон, Т. Белофастова, А. Бойко, Н. Ломова, І. Мішина, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, Б. Столяров, В. Ходецький, М. Юхневич та ін. Вони визначають переваги музейно-освітнього компонента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ.

Сьогодні однією з тривожних проблем є різке падіння престижу професії вчителя. Це не означає, що у ВНЗ є порожні місця, вони заповнені, але не всі з тих, хто одержують диплом, йдуть працювати в школи навіть у містах. Це, на нашу думку, пояснюється, перш за все, низькою освітньою культурою в широкому розумінні цього поняття і, зокрема, відсутністю традицій, які передаються від покоління до покоління в школах, а подекуди і їх повним забуттям. Велику допомогу в орієнтації студентів педагогічного ВНЗ на професію може надавати університетський педагогічний музей. Педагогічний в абсолютному розумінні цього слова – той, який зберігає пам'ять про історію та традиції навчального закладу, його знаменні події, про викладачів-учених, випускників-педагогів, їх життєві долі, педагогічний досвід. Музеї все частіше запроваджують різноманітні новаторські програми, що включають такі методи роботи, як спостереження, анкетування, дослідження, порівняльний аналіз і оцінка, спрямовані на забезпечення корисного досвіду роботи, більш продуктивної і різносторонньої освітньої діяльності. Перспективною формою освітньої діяльності університетського музею є навчання студентів за допомогою комп'ютерних технологій [10, с. 34]. Крім традиційних, усталених форм роботи, музеї освітніх навчальних закладів мають свої специфічні [11, с. 16].

В освітній діяльності музеїв, як свідчить аналіз наукових публікацій, достатньо чітко окреслилися три напрями роботи зі студентською аудиторією:

- допомога студентам в освоєнні майбутньої професії;
- реалізація загальноосвітніх та естетичних програм;
- педагогічно-краєзнавча освіта студентів.

Перший напрям передбачає завдяки музейній експозиції (першоджерелам) створити умови для більш продуктивного висвітлення особливостей вітчизняної історії, культури, а матеріали фондів слугують основою для курсових, дипломних робіт. Студенти-історики, наприклад, можуть посилатися на автентичні речі, архівні й фондові джерела, фотоматеріали, листи, особисті документи тощо.

Музейно-освітнє середовище, музейний предмет – це не тільки джерело нових знань, але й можливість формування особистості студента, набуття ним музейно-педагогічної підготовки, оскільки, самостійно вибираючи тематику, вивчаючи музейні документи, він проявляє свободу пошуку, долучається до процесу пізнання, у нього формуються особисті переконання [3]. Крім того, практика музейно-освітньої діяльності дозволяє студентам вивчати особливості комплектування, обліку, зберігання, створення експозиції, знайомитися з багатьма цікавими людьми – провідними вченими, визначними педагогами, знаменитими художниками, поетами, письменниками та ін. Е. Андерсон, описуючи досвід роботи зі студентами історичного факультету, зазначає, що постійно змінюються напрями студентської практики в музеях. Перш за все, зусилля музею спрямовані на те, щоб майбутні фахівці працювали із захопленням, коли виявляються не тільки знання, але й уміння працювати в колективі [11, с. 56]. Вони залучаються до роботи щодо створення нової музейної експозиції, облаштування виставок, організації різних музейних заходів, реалізації музейних соціально-педагогічних проектів. Тобто вся музейна діяльність спрямована на те, “щоб результат їхньої праці мав практичне застосування, був соціально значущим” [11, с. 22-23]. Таким чином, робота з майбутніми педагогами в музейно-освітньому середовищі має спрямовуватись на вдосконалення педагогічної орієнтованості, музейно-педагогічної й загальнокультурної підготовки, розвиток здібностей до сприйняття музейної інформації. На думку Ю. Павленко, музеї педагогічного профілю необхідно розглядати як культурно-освітнє середовище, наділене специфічними професійно-оптимізуючими засобами. Вони спроможні спонукати кожного студента досягти високого рівня майстерності в майбутній професії, здатні сприятливо впливати на розвиток професійної компетентності майбутніх учителів. Дослідниця також вважає, що важливою умовою ефективного впливу музею є залучення майбутніх фахівців до активної музейно-педагогічної діяльності, яка має стати невід’ємним компонентом навчальної, виховної, науково-дослідної сфери роботи зі студентами та їхнього дозвілля [12].

Другий напрям передбачає реалізацію загальноосвітніх та естетичних програм [13]. Наприклад, програма занять передбачає лекції в залах музею, що супроводжуються концертом (гра на гітарі, фортепіано, виконання романсів), це сприяє емоційно-образному “уживанню” в обстановку “епохи минулого”. Зустрічі з художниками, поетами, музейні свята, як правило, приурочені до відкриття виставок, не тільки збагачують знаннями, а й формують ціннісну орієнтацію студентів.

Третій напрям – педагогічно-краєзнавча освіта [14]. “Мабуть, головне, що може і повинен зробити музей, – це запропонувати студентам достатньо широкий спектр можливостей безпосередньої участі в пошуковій, дослідницькій, фондовій, культурно-освітній роботі”, зауважує

М. Юхневич [15, с. 140]. А. Бойко, В. Пашенко, Н. Пусепліна та ін. зазначають, що музей ВНЗ сприяє активізації професійної діяльності, розвитку пізнавальних інтересів, єдності одержаних теоретичних знань і набутих практичних умінь і навичок, забезпечує розв’язання проблем інтеграційно-гармонізуючої функції вищої школи, а також реалізацію ідеї єдності знань і моральності, залучення майбутніх учителів історії до вічних духовних цінностей минулого й сьогодення [16].

Особливо важливою є координація діяльності викладачів, студентів і співробітників університетських музеїв, які забезпечують функціонування музею й широкий доступ до нього. Вирішення творчих навчально-пізнавальних завдань у музейно-освітньому середовищі дозволить майбутнім учителям історії засвоїти не лише конкретну методику роботи з музейними колекціями, а й стане чинником формування професійних здібностей. Отже, структура музейно-освітнього ресурсу зумовлена внутрішнім взаємозв’язком елементів, що забезпечують перетворення культурно-історичного досвіду в особистісні і професійно важливі якості майбутнього вчителя історії.

Таким чином, використання музейно-освітнього ресурсу не тільки забезпечує набуття студентами знань, умінь, норм, цінностей історико-педагогічної культури, але й сприяє їх професійній підготовці. У вказаному процесі, як свідчить аналіз літератури, необхідні: комплексний підхід, що забезпечує всебічний розвиток особистості, враховує послідовність педагогічних функцій розвитку, освіти й професійної підготовки; програма, головною метою якої є професійна підготовка студентів, їх духовне збагачення в умовах музейного середовища; педагогічно доцільне застосування комплексу форм і методів роботи музеїв. По-друге, для реалізації завдань професійної підготовки фахівців необхідне цілеспрямоване використання не тільки навчального процесу, але й позааудиторної діяльності. По-третє, оскільки музей – це соціальний інститут, який, використовуючи різні канали музейної комунікації, культурно-освітні програми, а також індивідуальний підхід, відповідає соціальному статусу відвідувача, сприяє підвищенню професійної підготовки майбутніх учителів історії, то його відвідуванню необхідно приділяти особливу увагу при визначенні змісту й організаційних форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рекомендація про викладання історії в XXI-му столітті в Європі // Доба: наук.-метод. часоп. з історичної та громадської освіти. – 2008. – № 1–4. – С. 4–7.
2. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком, Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Караманов О. Музейна педагогіка як засіб формування професійних цінностей студента-історика / О. Караманов // Вісн. Львів. держ. ун-ту. Сер. Педагогічна. – Львів, 2006. – Вип. 21. – С. 119–125.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: Перун, 2004. – 1440 с.

5. Хадсон К. Влиятельные музеи / К. Хадсон; пер с англ. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. – 196 с.
6. Waidacher F. Prirucka vseobecney museologie / F. Waidacher. – Bratislava: Slovenske narodne museum. Narodne muzejne centrum, 1999. – 480 s.
7. Музееведение. Музеи исторического профиля: учеб. пособ. для вузов по спец. «История» / под ред. К. Г. Левыкина, В. Хербста. – М.: Высш. шк., – 1988. – 431 с.
8. Столяров Б.А. Педагогические аспекты образовательной деятельности художественного музея / Б.А.Столяров // Музейная педагогика : учеб. пособ.-хрестоматия. – Киров, 2005. – 146 с.
9. Boylan J. P. Museums 2000 and the Future of Museums / J. P. Boylan // Museums 2000 : Politics, People, Professionals and Profit. – L.: MA, 1992. – P. 1–21.
10. Шигина Н.А. Виртуальная экскурсия как форма организации учебно-познавательной деятельности студентов / Н.А. Шигина // Педагогическое образование и наука. – 2005. – № 4. – С. 34–36.
11. Головизина Н.Л. О некоторых формах работы со студенческой аудиторией / Н. Л. Головизина // Музей и студент: сб. науч. тр. – Сыктывкар: Изд-во СыГГУ, 2002. – С. 67-72.
12. Павленко Ю. Стан практичного використання музеїв педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів / Ю. Павленко // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 5–6. – С. 7–10.
13. Пусепліна Н. Зміст і форми діяльності музейного комплексу вищого педагогічного закладу освіти / Н. Пусепліна // Імідж сучасного педагога. – 2007. – № 5-6 (74-75). – С.10-12.
14. Левківський М.В. Формування професійної компетентності вчителя (засобами історико-педагогічного краєзнавства) / М. В. Левківський // Вісн. Київ. Міжнар. ун-ту. Сер. Педагогічні науки: зб. наук. ст. – К., 2004. – Вип. 4. – С. 137–146.
15. Юхневич М.Ю. Я поведу тебя в музей: учеб. пособ. по музейной педагогике / М.Ю. Юхневич. – М., 2001. – 224 с.
16. Бойко А. М. Полтавський державний педагогічний університет: минуле й сучасне / А. Бойко, В. Пашенко // Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка мовою музейних експонатів. Нариси про музей, музейні кімнати, музейні аудиторії. – Полтава, 2000. – С. 5–10.

УДК 78.03(477.44)+130.2”20-21”

Антошко М.О.

кандидат мистецтвознавства
НМАУ ім. П.І. Чайковського

ВИДАТНІ ЛІТЕРАТОРИ ПОДІЛЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНУ

Стаття висвітлює діяльність видатних літераторів Поділля та їх вплив на життя регіону.

Ключові слова: Поділля, літературне життя, культура, культурний процес регіону.

Антошко М. О. *Видаючіся літератори Подолля як важний фактор культурного процесу в регіоне.*

Стаття посвячена діяльності відомих літераторів Подолля і їх впливу на життя регіону.

Ключевые слова: *Подолье, литературная жизнь, культура, культурный процесс региона.*

Antoshko M.O. *Outstanding Podolia's poets as an important moment in the culture processes of region. Article dedicated works famous writers of Podolia and important facts for culture's life of region.*

Key words: *Podolia, literature's life, culture, culture processes of region.*

Поділля, його історія, природа, побут здавна привертала увагу українських, російських, польських літераторів. Огляд літературного життя Поділля XIX–XX століть дозволяє говорити про міцні мистецькі, зокрема літературні, традиції, якими характеризувалася культура регіону. Історичний екскурс щодо діяльності визначних літературних постатей робить можливим створення цілісної картини тенденцій, що позначають різні етапи цієї сфери культурного процесу. Письменники, поети, публіцисти, чії творчі біографії в той чи інший спосіб пов'язані з Поділлям, різнобічно відображали буття краю. Широке жанрове коло творів (історичні, соціальні романи, повісті, оповідання, поетичні твори), розмаїття тематики (історія й сучасність краю, стали традиції та життєвий уклад його мешканців, загальносоціальні та політичні проблеми, сфера внутрішнього, інтимного життя людини тощо) доводять яскраву специфіку «літературного обличчя» Поділля. Можна стверджувати, що літературне життя подільського краю становить міцне підґрунтя та створює передумови для плідного розвитку інших складових культурно-мистецького процесу.

Серед літераторів, чия доля перегибалась з досліджуванім регіоном, можна виділити тих, хто бував на Поділлі й залишив враження від краю у своїх творах (Олександр Пушкін, Марко Вовчок, Михайло Старицький); тих, хто присвятив історії регіону свої визначні твори, але особисто не відвідував Поділля (Генрик Сенкевич, Юліуш Словацький¹), власне подолляни, які або народилися або тривалий час жили на цій землі й різнобічно висвітлювали її минуле й сучасність (Юзеф Антоній Ролле, Северин Гоцинський, Маврицій Гославський, Михайло Стельмах, Михайло Драї-Хмара, Спиридон Фелікс Осташевський, Анатолій Свидницький, Михайло Коцюбинський, Ярослав Івашкевич, Василь Земляк, Валер'ян Тарноградський, Володимир Забаштанський).

Відомо, що Олександр Пушкін (1799–1837), перебуваючи на Поділлі² у 1821–1822 роках (у м. Тульчині, Брацлаві, Липовецьку, Борщагівці), залишає спогади про Тульчин і антицарську діяльність П. Пестеля та його

¹ У біографічних відомостях цих авторів не вдалося віднайти підтверджену інформацію щодо їх перебування на Поділлі.

² У бібліотеці поета збереглося чимало слідів його перебування в Україні, зокрема видання українських народних пісень з дарчим написом упорядника М. Максимовича. Історія та побут України знайшли відображення у творчості О. Пушкіна (зокрема, у своїй знаменитій «українській» поемі «Полтава»).